

ПИТАННЯ

- Що вивчає морфологія?
- За якими ознаками відносимо слова до певної частини мови?
- Поясніть значення терміна «морфологічна норма».
- Наведіть приклади морфологічних помилок у вживанні прикметника, прислівника, дієслова.

✓ **Морфологія** (від грец. *morphe* — форма, *logos* — слово, учення) — це розділ науки про мову, що вивчає слова як частини мови.

✓ **Частини мови** — це класи слів, які характеризуються спільністю:
а) лексичних значень; б) граматичних ознак; в) будови слів і словотворчих засобів; г) синтаксичної ролі.

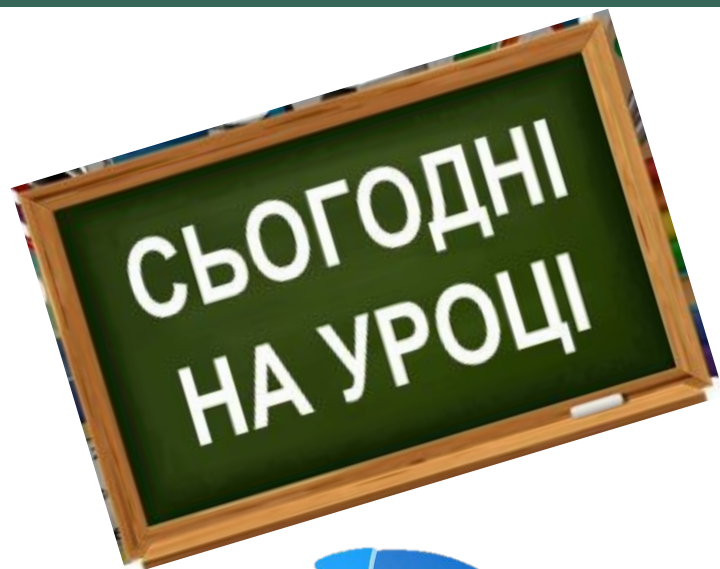
✓ **Морфологічні норми** стосуються вживання граматичних форм слів та поєднання їх з іншими словами.

✓ Наслідком порушення морфологічної норми літературної мови є **морфологічна помилка**. До морфологічних помилок відносять: неправильне утворення відмінкових форм відмінюваних частин мови, помилкове визначення граматичного роду іменників, неправильне утворення ступенів порівняння прикметників і прислівників, неправильне утворення дієслівних форм.

ПРИКМЕТНИК. ВІДМІНКОВІ ЗАКІНЧЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

МОРФОЛОГІЧНА
НОРМА

Українська мова
II клас

- Про творення присвійних прикметників, особливості відмінювання прикметників, а також про прикметники, що перейшли в іменники.

КОМФОРТ

ЦИТАТА ДНЯ

- Прочитайте й прокоментуйте висловлення:
- ✓ Доберіть і запишіть слова, що асоціюються у вас із цивілізацією.
- ✓ У чому, на вашу думку, полягає суть цивілізованого життя?
- ✓ Що є складниками вашого комфортного середовища?

Часом буває досить одного сонячного промінчика. Одного лагідного слова. Одного вітання. Однієї ласки. Так мало треба, аби зробити щасливими тих, хто перебуває поруч з нами.

То чому ми цього не робимо?

Б.Ферреро

ПРИГАДАЙ!

ЧАСТИНИ МОВИ

Самостійні

- **Мають лексичне значення**
- **Мають морфологічні ознаки**
- **Є членами речення**

Службові

- **НЕ** мають лексичного значення
- **НЕ** мають морфологічних ознаки
- **НЕ** є членами речення

ПРИКМЕТНИК як частина

Бліц-опитування

МОВИ

Прикметник	- це самостійна частина мови, що виражає ознаку предмет і відповідає на питання ЯКИЙ?, ЧИЙ?
Морфологічні ознаки	Змінюється за числами
	Змінюється за відмінками
	Змінюється за родами.
Синтаксична роль	У реченні прикметник виступає узгодженим означенням , іноді — іменною частиною складеного присудка : <i>За дурною головою і ногам нема спокою (Народна творчість).</i> <i>Яка важка у вічності хода! (Л. Костенко).</i> Прикметник, який перейшов в іменник, може виступати підметом, додатком : <i>Операційна була підготовлена до прийому пацієнта.</i>
Наприклад	Щирий, сонячний, веселковий.

Прикметники означають постійну, незмінювану в часі ознаку:

- кольору: синій, жовтий;
- розміру: високий, малий;
- простору: далекий, близький;
- віку: юний, літній;
- смаку: гіркий, кислий;
- зовнішніх прикмет: сивий, смаглявий;
- якості: твердий, м'який;
- матеріалу: золотий, срібний;
- належність: батьків, тещин;
- запаху: п'яний, ароматний;
- внутрішніх станів: добрий, щасливий;
- місця: київський, вуличний;
- часу: вечірній, денний.

ПРИГАДАЙ!

ПРИКМЕТНИК

Питання

Який? Чий?

Морфологічні
ознаки

Залежить від іменника.
Змінюється за родами,
числами, відмінками.

Синтаксична
роль

Означення.
Присудок.

ГРАМАТИЧНЕ ЗАВДАННЯ

□ Прочитайте. Визначте закінчення та основу в кожному прикметнику.

1. Птиця сильна крилом, а людина могутня розумом.
2. Пишайся сильним духом, а не могутнім нюхом.
3. Якими б сильними, могутніми дерева не були — без коріння вони всохнуть.
4. Віра в себе робить людину сильною, а віра в народ — могутньою.

□ З'ясуйте відмінок і число прикметників. Пригадайте, від чого залежить уживання літер и—і у відмінкових закінченнях прикметників. За якою ознакою прикметники поділяють на дві групи?

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Натискаємо
покликання -
отримуємо
посилання

ВІДЕОУРОК
ТУТ

Відмінкові закінчення прикметника залежать від групи, до якої він належить.

Тверда група

- прикметники з основою на твердий приголосний: *гарний, високий, дужий*;
- присвійні прикметники із суфіксами -ів-(-їв-), -ин-(-їн-): *батьків, Андріїв, Оксанин, Марійн*.

М'яка група

прикметники з основою на м'який приголосний [н'] чи [й]: *мужній, вечірній, крайній, братній, безкра[й]й*.

- ✓ Прикметники твердої групи у відмінкових закінченнях мають зазвичай літеру **и**: *народним, народними*.
- ✓ Лише в закінченнях давального й місцевого відмінків однини та множини прикметники жіночого роду твердої групи мають у закінченнях букву **і**: *народній пісні, у народній пісні*.
- ✓ Прикметники м'якої групи у відмінкових закінченнях мають літеру **і**: *всесвітній, всесвітнім, всесвітніми, на всесвітніх*.
- ✓ В орудному відмінку однини прикметники жіночого роду обох груп мають закінчення **-ою**: *народною, всесвітньою*.
- ✓ У називному й знахідному відмінках множини всі прикметники мають закінчення **-і**: *народн-і, всесвітні*.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ТВЕРДОЇ ГРУПИ

Від- мінок	Однина, чоловічий рід	Однина, жіночий рід	Однина, середній рід	Множина
Н.в.	добрий	добра	добре	добрі
Р.в.	доброго	доброї	доброго	добрих
Д.в.	доброму	добрій	доброму	добрим
Зн.в.	доброго (добрий)	добра	добре	добрі (добрих)
Ор.в.	добрим	доброю	добрим	добрими
М.в.	на доброму (добрим)	на добрій	на доброму (добрим)	на добрих

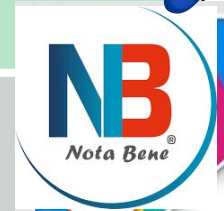
*В орудному відмінку
однини
прикметники
жіночого роду
мають лише
закінчення **-ОЮ**.
Наприклад:
пахучою, найвищою,
ранньою,
круглолицьою.*

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ М'ЯКОЇ ГРУПИ

Від-мінок	Однина, чоловічий рід	Однина, жіночий рід	Однина, середній рід	Множина
Н.в.	літній	літня	літнє	літні
Р.в.	літнього	літньої	літнього	літніх
Д.в.	літньому	літній	літньому	літнім
Зн.в.	літній (літнього)	літню	літнє	літні (літніх)
Ор.в.	літнім	літньою	літнім	літніми
М.в.	на літньому (літнім)	на літній	на літньому (літнім)	на літніх

*В орудному відмінку однини прикметники жіночого роду мають лише закінчення **-ОЮ**.
Наприклад:
пахучою, найвищою,
ранньою,
круглолицьою.*

КОНСТРУЮВАННЯ

- Прочитайте й запишіть словосполучення, поставивши їх у формі родового й орудного відмінків.
- Поясніть значення виділених слів.
- Назвіть прикметники, що формують комфортне середовище.

Гармонійні стосунки, ввічливий пасажир, толерантні співрозмовники, вечірній акорд, естетична насолода, дружній потиск, достеменна інформація, освітня програма, гостинні господарі, крицевий голос, вранішнє сонце, незбутня мрія, доброзичливе ставлення, галантний жест, рання відвідувачка, дорожня валіза.

ПРИГАДАЙ!

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ГРУПИ ПРИКМЕТНИКІВ ЗА ЗНАЧЕННЯМ

Якісні
Якісні прикметники позначають ознаку предмета, яка може бути виражена більшою чи меншою мірою

Відносні
Відносні прикметники позначають ознаку предмета стосовно інших предметів або явищ

Присвійні
Присвійні прикметники позначають належність чогось особі або тварині

Наприклад:
широкий (ширший) шлях,
стрункий (стрункіший) юнак,
гарний (найгарніший) день

- ДО МАТЕРІАЛУ
цегляний будинок
- ДО ПРЕДМЕТА
ЯВИЩА
дебютний концерт
- ДО ЧАСУ
вчорашній лист

ВІДНОСНІ ПРИКМЕТНИКИ
ВИРАЖАЮТЬ ОЗНАКУ ЗА ВІДНОШЕННЯМ

- ДО ДІЇ
будівельний майданчик
- ДО МІСЦЯ
РОЗТАШУВАННЯ
ПРЕДМЕТА
харківські площі
- ДО ЛЮДИНИ
дівочий одяг
- ДО ЧИСЛА
дванадцятибальне оцінювання

Наприклад:
Оленин зошит,
Андрієва сорочка,
братове слово,
лисячий хвіст.

Перевір!

ІНТЕРАКТИВНА ВПРАВА «ГРУПИ ПРИКМЕТНИКІВ ЗА ЗНАЧЕННЯМ»

[https://learningapps.org/
watch?v=pk48h7rb221](https://learningapps.org/watch?v=pk48h7rb221)

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ТВОРЕННЯ ПРИСВІЙНИХ ПРИКМЕТНИКІВ

Від іменників I відміни — назв осіб	За допомогою суфіксів -ин-, -ін-(-їн-)	<i>Дочка – дочч-ин, Софія – Софі-їн, Ольга - Ольж-ин, тітка - тітч-ин, Солоха - Солош-ин</i>
Від іменників II відміни — назв осіб	За допомогою суфіксів -ів- (-їв-, -ов-, -ев-, -єв-), -івськ-	<i>Батьків, батькова, Андріїв, Андрієва</i>
Від назв тварин	За допомогою суфіксів -ач- (-яч-), -ин-, -ін-(-їн-), -ов-, -ев-	<i>Мишачий, орлиний, тюленевий</i>

АЛЕ:
суддів,
Іллів

ОВ, ЕВ чи ЄВ?
Відносні
прикметники
та їхні суфікси.
ТУТ

N.B.
Nota Bene

АЛЕ:
вовчий,
ведмежи
й

КОНСТРУЮВАННЯ

- Замініть подані словосполучення синонімічними з присвійним прикметником. Утворені словосполучення запишіть. Позначте суфікси прикметників.

ЗРАЗОК. Ноутбук Андрія – Андріїв ноутбук.

Телефон Аліни, рюкзак Максима, виступ Надії,
самокат Тараса, ролики Сергія, брат Світлани, стіл
брата, батько Назара, кімната сестри, твори
Франка, пароль Марійки, блокнот учителя, голова
тюленя, хвіст миші.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ НА **-ЛИЦІЙ**

Від-мінок	Однина, чоловічий рід	Однина, жіночий рід	Однина, середній рід	Множина
Н.в.	круглолиц ий	круглолиц я	круглолиц е	круглолиц я
Р.в.	круглолиц ього	круглолиц ьої	круглолиц ього	круглолиц ього
Д.в.	круглолиц ьому	круглолиц ій	круглолиц ьому	круглолиц ьому
Зн.в.	круглолиц ий (круглолиц ього)	круглолиц ю	круглолиц е	круглолиц я (круглолиц ього)
Ор.в.	круглолиц им	круглолиц ьою	круглолиц им	круглолиц ями
М.в.	на круглолиц ьому (круглолиц ім)	на круглолиц ій	на круглолиц ьому (круглолиц ім)	на круглолиц ями

Складні прикметники з другою частиною **-лиций** не належать ні до твердої, ні до м'якої групи й мають систему відмінкових закінчень мішаної групи.

САМОДИКТАНТ

□ Перепишіть, дописуючи закінчення прикметників.

1. Побачили струнк.. світлолиц.. людей.
2. Познайомилися з гарн.. рум'янолиц.. дівчиною.
3. Розговорилися з вродлив.. смагляволиц.. молодицями.
4. Розпитали спритн.. розумнолиц.. дітлахів.

- Позначте в словах орфограми. Обґрунтуйте написання слів правилами.
- Провідмініяйте усно словосполучення **білолиця красуня, повнолиций хлопець, мудролиця бабуся.**

ОРФОГРАФІЧНИЙ ПРАКТИКУМ

□ Спишіть речення, ставлячи прикметники у відповідній формі.

1. Виробництво хліба із (житній) та (пшеничний) борошна має суттєві відмінності.
2. Кухарі ресторану бігають за (свіжий) городиною не на ринок, а на дах свого закладу.
3. Автоматизована система керування (дорожній) рухом працює на основі (супутниковий) зв'язку.
4. Жінка не одразу помітила (смагляволиций) підлітка, який нісся тротуаром на скейті.
5. Ранок був чудовий. На (безкрайній) лазуровому небі – ні хмаринки.

□ Підкресліть усі прикметники як члени речення.

□ Надпишіть скорочено над прикметниками їхній відмінок.

□ Доберіть усно синоніми до виділеного прикметника.